

คำวินิจฉัยของ นายประเสริฐ นาสกุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๑/๒๕๕๒

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

เรื่อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชากรไทย รวม ๑๒ คน ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา
วินิจฉัยว่า มติของพรรคประชากรไทย ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๑๑๘ (๘)
หรือไม่ (กรณี นายวัฒนา อัสวเหม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กับคณะ - ผู้ร้อง)

ผู้ร้อง (นายวัฒนา อัสวเหม พลอากาศเอก สมบุญ ระหงษ์ นายยิ่งพันธ์ มนะสิการ
นายประกอบ สังข์โต นายมัน พันธ์นัย นายสำเร็จ อัจฉริยะประสิทธิ์ นายสมพร อัสวเหม นายไกรสิทธิ์
ไกรสิทธิ์พงศ์ นายสุชาติ บรรดาศักดิ์ นายพูนผล อัสวเหม นายฉลอง เรี่ยวแรง และนายทนต์ศักดิ์
เล็กอุทัย) ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชากรไทย รวม ๑๒ คน ได้ยื่นคำร้องต่อ
ศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๑ ความว่า ผู้ถูกร้อง (พรรคประชากรไทย ที่ ๑ และ
นายสมัคร สุนทรเวช ที่ ๒) โดยที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ และ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ลงมติให้ลบชื่อผู้ร้องออกจาก
ทะเบียนอันเป็นเหตุให้ผู้ร้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นมติที่มีชอบ
ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม และวรรคสี่ จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกมติดังกล่าวของ
พรรคประชากรไทย และให้ผู้ร้องเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวัน ตามรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๑๑๘ (๘) ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
มาตรา ๒๒ วรรคสอง

ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา

๑. วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ มีการประชุมใหญ่สามัญพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐
ประธานและผู้จดยางานการประชุมลงลายมือชื่อรับรอง มีกรรมการบริหาร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และตัวแทนสมาชิกเข้าร่วมประชุม ๔๓ คน ลงมติในวาระที่ ๔ รับรองข้อบังคับที่ยกร่างขึ้นใหม่แทน
ข้อบังคับเดิม และในวาระที่ ๕ เลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าพรรค
เลขาธิการพรรค และกรรมการบริหารอื่น รวม ๕๗ คน ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งทั่วไปตาม
ข้อบังคับ (เดิม) ข้อ ๑๓

๒. วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ผู้ถูกร้องทำหนังสือเรียกประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๖/๒๕๕๐ และลงมติเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ไม่เข้าร่วมรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย ซึ่งผู้ร้องเห็นว่าเป็นเจตนาที่ไม่สุจริต เพราะดำเนินการหลังจากที่ผู้ร้องบางคนรับตำแหน่งรัฐมนตรีและเข้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ แล้ว ทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง และขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งผิดกับเจตนารมณ์และคำขวัญของพรรค จึงไม่อาจปฏิบัติตามได้

๓. วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๐ ผู้ถูกร้องจัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ และแต่งตั้งกรรมการบริหารเพิ่มขึ้นอีก ๑๑ คน ในการประชุมครั้งนี้ นายสมักร สุนทรเวช ในฐานะหัวหน้าพรรคเสนอชื่อสมาชิกเป็นกรรมการบริหาร ๗ คน และในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานครเสนอชื่อสมาชิกเป็นกรรมการบริหาร ๒ คน นายชัยสิทธิ์ ภูวภิรมย์ขวัญ ในนามสมาชิกเสนอชื่อสมาชิกเป็นกรรมการบริหาร ๒ คน ผู้ร้องเห็นว่า การประชุมครั้งนี้เป็นเพียงการประชุมคณะกรรมการบริหาร ๓๘ คน จึงเป็นการประชุมใหญ่ที่ไม่ชอบด้วยข้อบังคับ การเสนอชื่อสมาชิกเป็นกรรมการบริหารใหม่และการให้กรรมการบริหารบางคนพ้นจากตำแหน่ง เป็นการกระทำที่ผิดข้อบังคับมติแต่งตั้งกรรมการบริหารใหม่ ๑๑ คน เป็นมติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและข้อบังคับ ดังนั้น การประชุมเพื่อลงมติให้ผู้ร้องออกจากการเป็นกรรมการบริหารโดยอ้างว่า ผู้ร้องดำเนินการขัดต่อมติคณะกรรมการบริหารซึ่งลงมติไม่เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล จึงเป็นการขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และขัดต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสามและวรรคสี่ แต่ในประเด็นนี้ นายทะเบียนพรรคการเมือง (ประธานกรรมการการเลือกตั้ง) ได้ออกประกาศลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ รับรองการเลือกตั้งกรรมการบริหารเพิ่มเติม จำนวน ๑๑ คน แล้ว

๔. วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑ ผู้ถูกร้องจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๑/๒๕๕๑ มีกรรมการบริหารใหม่ ๑๑ คน เข้าร่วมประชุมด้วย และลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ ผู้ร้องเห็นว่า มติดังกล่าวนั้นขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้อง เพราะคณะกรรมการบริหารไม่มีสิทธิลงมติเช่นนั้น เนื่องจากเป็นเอกสิทธิ์เฉพาะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคตามข้อบังคับ ข้อ ๓๖ ผู้ร้องจึงลงมติไว้วางใจรัฐบาลในวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๑ ซึ่งผู้ร้องอ้างว่า เป็นการกระทำที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๗ วรรคหนึ่ง

๕. วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ ผู้ถูกร้องจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๒/๒๕๕๑ กล่าวหาผู้ร้องว่า กระทำการขัดต่อมติคณะกรรมการบริหาร และฝ่าฝืนรัฐบาล ที่สำคัญ คือ ลงมติให้ผู้ร้องออกจากการเป็นกรรมการบริหาร โดยมีกรรมการบริหารใหม่ ๑๑ คน ร่วมลงมติดังกล่าวด้วย กับนำมตินั้นไปขอให้นายทะเบียนพรรคการเมืองจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหาร ผู้ร้องเห็นว่ามติดังกล่าวไม่ชอบด้วยข้อบังคับ ข้อ ๔๓ ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕ เพราะผู้กร้องต้องการให้เสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค และเสียงของกรรมการบริหารฝ่ายผู้ถูกร้อง ที่ ๒ มีจำนวนรวมกันแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๔ เพื่อจะได้ดำเนินการประชุม และลงมติให้ลบชื่อผู้ร้องจากทะเบียนซึ่งจะมีผลทำให้สิ้นสุดสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามข้อบังคับ หมวด ๑๒

ในวันเดียวกันนี้ ภายหลังจากที่มีการประชุมคณะกรรมการบริหารดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้ถูกร้องจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ เลือกตั้งสมาชิกเป็นกรรมการบริหารเพิ่มอีก ๒๑ คน การประชุมครั้งนี้มีการเรียกประชุม ดำเนินการประชุม และลงมติขัดต่อข้อบังคับ กล่าวคือ การประชุมครั้งนี้มิใช่เป็นการประชุมใหญ่ แต่เป็นการประชุมคณะกรรมการบริหาร ทำนองเดียวกันกับการประชุมใหญ่วิสามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ และการเสนอชื่อสมาชิกเป็นกรรมการบริหารครั้งนี้ก็ไม่ถูกต้องอีก เพราะเป็นการเสนอ โดยนายสมักร สุนทรเวช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒ คน และโดย นายชัยสิทธิ์ ภูวภิรมย์ขวัญ เสนอในนามสมาชิก จำนวน ๕ คน ซึ่งเป็นการกระทำผิดข้อบังคับ ข้อ ๑๒

๖. วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๑ นายหัตถชัย แก้วพฤกษ์ หนึ่งในกรรมการบริหารที่ผู้ร้องเห็นว่าที่ประชุมใหญ่แต่งตั้งโดยมิชอบ ตามมติที่ประชุมใหญ่วิสามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ กับสมาชิกอื่นไม่น้อยกว่ายี่สิบคนได้ร่วมกันลงชื่อทำหนังสือถึงหัวหน้าพรรคขอให้ลบชื่อผู้ร้อง นายปาน พิงสุจริต และนางลักขณา เพ็ชรเจริญทรัพย์ ออกจากทะเบียนโดยกล่าวหาว่ากระทำการขัดมติพรรคในการยกมือสนับสนุน นายชวน หลีกภัย รวมทั้งฝ่าฝืนรัฐบาล ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๑ ผู้ถูกร้องได้ขอให้ฝ่ายผู้ร้องชี้แจงข้อกล่าวหา และวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๑ ผู้ร้องทำหนังสือถึงผู้ถูกร้องชี้แจงว่า มิได้กระทำผิดตามที่ถูกกล่าวหา และได้ขอให้ตรวจสอบรายชื่อผู้กล่าวหาว่า เป็นสมาชิกพรรคหรือไม่ด้วย แต่ผู้ถูกร้องมิได้แจ้งผลมายังผู้ร้อง ผู้ร้องจึงถือว่า เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ และมาตรา ๔๒๑

๗. วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๑ ผู้ร้องมีหนังสือขอให้นายทะเบียนพรรคการเมืองระงับการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหาร แต่ประธานกรรมการการเลือกตั้งในฐานะนายทะเบียนพรรค

การเมืองได้มีหนังสือ ที่ ลต ๐๐๐๔/๒๑ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๑ ถึงหัวหน้าพรรคประชากรไทย
ตอบรับการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหาร ตามคำขอของผู้ถูกร้อง

๘. ผู้ถูกร้องมีหนังสือลงวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ แจ้งให้ผู้ร้องชี้แจงข้อกล่าวหา ฝ่ายผู้ร้อง
ทำหนังสือลงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๑ ชี้แจงแล้ว ต่อมามีการประชุมร่วมคณะกรรมการบริหาร
ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ กล่าวหา
ผู้ร้องว่า (ก) ไม่ปฏิบัติตาม นายสมักร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค (ผู้ถูกร้อง ที่ ๒) ที่ให้สนับสนุน
พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาขณะนั้นขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี (ข) ฝ่าฝืนมติพรรค
ไปร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ (ค) ไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารในการประชุมลงมติ
ในสภาผู้แทนราษฎร และ (ง) ดุหมิ่นให้ร้ายผู้ถูกร้อง และที่ประชุมลงมติโดยเปิดเผยให้ลบชื่อผู้ร้อง
ออกจากทะเบียน โดยไม่ให้โอกาสผู้ร้องชี้แจงในที่ประชุม ทั้งๆ ที่ข้อกล่าวหาตาม (ง) เป็นการโต้ตอบ
ข้อกล่าวหา ซึ่งผู้ร้องสามารถทำได้ เนื่องจากสิทธิของบุคคลย่อมเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย ตามที่
รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ รับรองไว้ การกระทำของผู้ถูกร้อง (ที่ให้ที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหาร
กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคลงมติโดยเปิดเผย) จึงขัดต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ วรรคสอง นอกจากนี้ ข้อบังคับ ข้อ ๔๗ ซึ่งออกใช้
ขณะที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม
พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๘ มีผลใช้บังคับก็ยังขัดต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕๓ เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ มาตรา ๔๒๑ และขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๒๘

อนึ่ง ในการประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ปรากฏว่า มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียง ๖๗ คน คือ
กรรมการบริหารซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ คน กรรมการบริหารซึ่งมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร ๕๒ คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมิได้เป็นกรรมการบริหาร ๑๒ คน รวม ๖๗ คน แต่พรรค
มีกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรครวมกัน ๗๔ คน ผู้ร้องเห็นว่า จำนวน ๓ ใน ๔
ของ ๗๔ คน เท่ากับ ๕๖ คน เมื่อมีผู้ลงคะแนนลงมติให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนเพียง ๕๔ คน
และการลงมติได้กระทำโดยเปิดเผยตามข้อบังคับ ข้อ ๔๗ เสียงที่เป็นมตินั้นจึงไม่เพียงพอที่จะลบชื่อผู้ร้อง
ออกจากทะเบียน และขัดต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
มาตรา ๒๒ วรรคสอง (การลงมติโดยเปิดเผยเป็นไปตามข้อบังคับ ข้อ ๔๗ วรรคสอง ซึ่งพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕๓ ให้พรรคการเมืองดำเนินการ

(แก้ไข) ตามที่ได้รับแจ้งจากนายทะเบียนพรรคการเมืองให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยสี่สิบวันนับแต่วันที่
ได้รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียน) โดยผู้ร้องอ้างว่า “....ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของ
พรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะที่ผ่านมา พรรคจะขับไล่สมาชิกที่เป็นสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรเพียงหนึ่งหรือสองคนที่ปฏิบัติผิดข้อบังคับหรือฝ่าฝืนมติของพรรค โดยสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรส่วนใหญ่เป็นฝ่ายยืนอยู่กับพรรค แต่ในครั้งนี้นักสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคส่วนใหญ่
มีจำนวนถึง ๑๒ คน ใน ๑๗ คน ของพรรคถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคส่วนน้อย คือ ๕ คน
รวมกับกรรมการบริหารที่มีได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขับไล่ออกจากสมาชิกภาพ แสดงให้เห็นถึง
ความเป็นเผด็จการของหัวหน้าพรรคที่ไม่ฟังเสียงส่วนใหญ่ของคนที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เอาแต่อัตตาของตนเอง กระทำทุกวิถีทางเพื่อขับไล่คนที่ไม่ยอมปฏิบัติตามความคิดของตนซึ่งเป็น
อันตรายต่อระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง...”

ดังนั้น การประชุมและมติของที่ประชุมร่วมที่ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียน จึงเป็นการกระทำ
ที่ผิดกฎหมาย ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และขัดกับหลักการ
พื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ใน
รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม

ทั้งนี้ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้มติของที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหาร
ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ เป็นมติ
ที่มีชอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม และวรรคสี่ และอนุญาตให้ผู้ร้องเข้าเป็นสมาชิกของ
พรรคการเมืองอื่นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ วรรคสอง

วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๑ ผู้ถูกร้อง (นายสมักร สุนทรเวช ที่ ๒) มีหนังสือชี้แจงต่อ
ศาลรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า การที่ผู้ร้องสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี และถอนชื่อ
ที่เคยสมัครใจร่วมลงชื่อไว้กับหัวหน้าพรรคที่สนับสนุน พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี
เป็นเหตุจูงใจในการทำลายระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุข ก่อให้เกิดความเสียหายและการแตกแยกความสามัคคีในพรรคการเมืองกลุ่มที่ผู้ร้องสังกัด
เป็นความประพฤติที่ขาดวินัย ไร้จรรยาบรรณ เป็นการกระทำที่ขัดกับข้อบังคับ ข้อ ๓๕ ข้อ ๔๐ และ
ข้อ ๔๒ พรรคประชากรไทยได้ดำเนินการทางการเมืองมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑๕ ปี เป็นพรรคการเมือง
ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย มีข้อบังคับที่ชัดเจน ถูกต้อง ใช้บังคับในการดำเนินกิจการทางการเมือง
มา ๑๖ ปี มีข้อบังคับหมวด ๕ ว่าด้วยการประชุมใหญ่ ข้อ ๒๒ วรรคสอง การประชุมใหญ่วิสามัญ

อาจมีได้ เมื่อคณะกรรมการบริหารเรียกประชุม หรือสมาชิกตามข้อ ๒๑ มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเข้าชื่อทำหนังสือเสนอญัตติร้องขอต่อคณะกรรมการบริหารขอให้เรียกประชุม การเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารเป็นการดำเนินกิจกรรมภายในพรรคการเมือง ซึ่งปฏิบัติชอบด้วยกฎหมาย และข้อบังคับ โดยมีหนังสือของนายทะเบียนพรรคการเมือง ที่ ลต ๐๐๐๔/๒๑ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๑ ตอบรับแล้ว การที่ที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคลงมติเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียน ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕๓ และรัฐธรรมนูญแล้ว จึงขอให้ยกคำร้องของผู้ร้องและมีคำสั่งว่า มติที่ประชุมร่วมเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ที่ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนเป็นมติที่ชอบ พร้อมกับส่งเอกสาร รวม ๑๒ รายการ ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาประกอบด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญออกนั่งพิจารณาเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๑

ผู้ร้องชี้แจงเป็นหนังสือเพิ่มเติมในวันเดียวกันว่า มติของพรรคประชากรไทยที่ลบชื่อผู้ร้องจากทะเบียน ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีลักษณะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม กล่าวคือ

๑. การที่ผู้ร้อง นายห้างทอง ธรรมวัฒน์ และนายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค สันติชน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๖ วรรคสี่ ซึ่งบัญญัติว่า “การออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งใด ให้กระทำเป็นการลับ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ และสมาชิกย่อมมีอิสระและไม่ถูกผูกพันโดยมติของพรรคการเมืองหรืออาณัติอื่นใด” และได้กระทำไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศ และความต้องการของประชาชนที่ขณะนั้น เชื่อว่าทีมเศรษฐกิจของนายชวน หลีกภัย มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจได้ ฝ่ายของหัวหน้าพรรคมีหัวหน้าพรรคกับพวกอีกสามคนเท่านั้นซึ่งมี นางลลิตา ฤกษ์สำราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร รวมอยู่ด้วยแต่ก็อยู่ในระหว่างการเดินทางไปต่างประเทศ การกระทำอันเกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันนี้มิใช่เป็นการแตกแยกความสามัคคีในพรรค หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดวินัยหรือไร้จรรยาบรรณ เพราะทั้งสองฝ่ายได้พูดจาเป็นที่เข้าใจกันดีแล้วว่า ต่างมีหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจ จึงให้ต่างฝ่ายต่างดำเนินการไป

๒. การที่ นายวัฒนา อัสวเหม พลาอากาศเอก สมบุญ ระหงษ์ นายยิ่งพันธ์ มนะสิการ และนายประกอบ สังข์โต เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี นั้นเป็นเพราะเมื่อ นายชวน หลีกภัย ได้รับการแต่งตั้ง

เป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนจากทุกพรรคและทุกคนควรร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล

๓. การที่ผู้ร้องไม่ถอนตัวจากการเข้าร่วมรัฐบาล ไม่เป็นการฝ่าฝืนมติพรรคประชากรไทย เพราะเมื่อเข้าร่วมรัฐบาลแล้ว จะถอนการเข้าร่วมรัฐบาลได้ต่อเมื่อมีเหตุสมควร เช่น มีความคิดเห็นขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในการบริหารประเทศ การตรากฎหมายสำคัญ หรือมีการทุจริตประพฤติมิชอบ แต่ในเวลาที่พรรคลงมติให้ผู้ร้องถอนตัวจากการเข้าร่วมรัฐบาลมิได้มีเหตุสำคัญอันใดเกิดขึ้น

๔. ผู้ร้องลงมติไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะในการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรวาระการอภิปรายไม่ไว้วางใจ เพราะฝ่ายค้านอภิปรายกล่าวหาการบริหารประเทศของรัฐบาลไม่ชัดเจน ขาดเหตุผล และหลักฐาน

ผู้ถูกร้องตอบข้อซักถามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่า หลังจากที่นายทะเบียนพรรคการเมือง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ ตามหนังสือที่ มท ๑๒๐๕.๓/๕๔๗๕ ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นวันที่ข้อบังคับใหม่นี้เริ่มใช้บังคับ พรรคยังมีได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารเลย

ผู้ร้องยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๑ ยืนยันว่า ในการบริหารงานของพรรคประชากรไทยยังคงใช้คณะกรรมการบริหารชุดเดิมซึ่งที่ประชุมใหญ่วิสามัญครั้งที่ ๑/๒๕๔๐ เลือกตั้งเมื่อ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นการไม่ชอบด้วยข้อบังคับของพรรค และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังนั้น มติใดๆ ของพรรค ที่ออกมาโดยคณะกรรมการบริหารชุดเดิม ซึ่งดำรงตำแหน่งโดยมิชอบ จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญหรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม

ผู้ถูกร้องชี้แจงเพิ่มเติมเป็นหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๒ ว่า ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้แก้ไขเพิ่มเติม ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ และได้รับการตอบรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียนพรรคการเมืองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ สำระสำคัญเป็นเพียงการเพิ่มจำนวนกรรมการในคณะกรรมการบริหาร โดยข้อบังคับเดิมส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ ไม่เป็นเหตุให้กรรมการบริหารสิ้นสุดลง กรรมการบริหารจะพ้นจากตำแหน่งยอมเป็นไปตามข้อบังคับ และข้อบังคับของพรรคได้รับการตอบรับการเปลี่ยนแปลงจาก

นายทะเบียนพรรคการเมืองแล้ว ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการตีความตามข้อบังคับ คณะกรรมการบริหารเป็นผู้มีอำนาจตีความตามข้อบังคับ ข้อ ๕๐

ผู้ร้องและผู้ถูกร้องต่างไม่ได้แย้งความถูกต้องของเอกสารท้ายคำร้องของผู้ร้อง และเอกสารประกอบคำชี้แจงของผู้ถูกร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ ศร.๐๐๐๑/๐๐๑๕ ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๒ ถึงนายทะเบียนพรรคการเมืองขอเอกสารเพิ่มเติมเพื่อประกอบการทำคำวินิจฉัยเรื่องนี้ ซึ่งนายทะเบียนพรรคการเมืองมีหนังสือที่ ลต ๐๐๐๔/๓๗ ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๒ ส่งเอกสารให้ศาลรัฐธรรมนูญแล้ว เอกสารสำคัญที่พรรคประชากรไทยส่งให้แก่ นายทะเบียนพรรคการเมืองตามหนังสือที่ ปชท ๐๑๐๑/๕๐๓๐ ลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ คือ (๑) สำเนารายงานการประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๑/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๑ (๒) สำเนาข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๑ และ (๓) สำเนาหนังสือนายทะเบียนพรรคการเมือง ที่ ลต ๐๐๐๔/๓๗ ลงวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ เรียนหัวหน้าพรรคประชากรไทย ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคและกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ฯลฯ

สำหรับข้อบังคับใหม่นี้ มีข้อสังเกตอย่างน้อย ๔ ประการ คือ

๑. ในคำปรารภที่ว่า “คณะกรรมการบริหารพรรค โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ จึงแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับพรรคประชากรไทย ดังต่อไปนี้” นั้น

๑.๑ พรรคประชากรไทยไม่มีคณะกรรมการบริหารตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นวันที่นายทะเบียนพรรคการเมือง (ปลัดกระทรวงมหาดไทยตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๕) ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ (๒๕๕๐)

๑.๒ พรรคประชากรไทยยังเรียกประชุมใหญ่ไม่ได้ตามแนวความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา จนกว่าพรรคจะมีที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยบุคคลครบตามข้อบังคับข้อ ๒๑ กำหนดแล้ว ดังที่จะได้กล่าวต่อไปในคำวินิจฉัยนี้

๑.๓ ถ้าเป็นการแก้ไขเพิ่มเติม จะต้องมีข้อความให้ยกเลิกข้อความเดิม และให้ใช้ข้อความใหม่แทนให้ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มข้อ ๒๑ - ข้อ ๒๕ ในหมวด ๔ สาขาพรรค เพิ่มข้อ ๓๒ ในหมวด ๖ เพิ่มข้อ ๕๗ และข้อ ๕๘ ในหมวด ๑๔ การเลิกพรรคและสาขาพรรค และข้อ ๖๐ ในบทเฉพาะกาล การแก้ไขข้อบังคับทั้งฉบับในลักษณะนี้ คือ การยกเลิกข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๕๐ และให้ใช้ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พ.ศ. ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๑ ทั้งหมดแทน นั่นเอง

๒. พรรคยังคงไว้ซึ่งหลักความไม่เสมอภาค โดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค ในขณะนั้น สมาชิกทั้งหมด และหัวหน้าพรรคแต่ผู้เดียวเสนอชื่อสมาชิกฝ่ายละไม่เกิน ๒๕ คน ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งเป็นกรรมการบริหาร (ข้อ ๑๒)

๓. ในการประชุมใหญ่ พรรคยังให้คณะกรรมการบริหารเชิญสมาชิกจำนวนหนึ่งอีก ซึ่งเป็น ตัวแปรที่สำคัญ (ข้อ ๒๖ (๔)) สามารถทำให้คณะกรรมการบริหารโดยเสียงข้างมากมีโอกาสเชิญ สมาชิกจำนวนหนึ่งที่เป็นพรรคพวกลงมติสนับสนุนคณะกรรมการบริหารเพื่อความมั่นใจว่า เสียง ข้างมากของคณะกรรมการบริหารจะต้องชนะเสียงในที่ประชุมใหญ่ของกลุ่มซึ่งประกอบด้วยสมาชิก ตามข้อ ๒๖ (๒) (๓) (๕) และ (๖) รวมกัน

๔. พรรคยังไม่มีข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษสมาชิกที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ข้อบังคับเหมือนข้อบังคับเดิม (พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๐)

อย่างไรก็ดี นายทะเบียนพรรคการเมือง ประธานกรรมการการเลือกตั้ง) มีหนังสือ ที่ ลต ๐๐๐๔/๓๘ ลงวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ ถึงหัวหน้าพรรคประชากรไทยตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ และกรรมการบริหารพรรคประชากรไทยดังกล่าวแล้ว จึงบันทึกข้อสังเกตข้างต้นไว้ในคำวินิจฉัยนี้

โดยที่พยานหลักฐานที่ได้รับเพียงพอที่ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาวินิจฉัยปัญหาได้แล้ว ไม่จำเป็นต้องแสวงหาพยานหลักฐานอื่นใดอีก

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(๑) รัฐธรรมนูญ

ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๔ มาตรา ๑๒๔

ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๘ มาตรา ๓๐

มาตรา ๔๗ มาตรา ๑๑๘ มาตรา ๑๔๕ (๓) มาตรา ๑๕๖ มาตรา ๑๕๗ มาตรา ๒๐๑ มาตรา ๒๐๒ และมาตรา ๓๑๗ วรรคหนึ่ง

(๒) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ และมาตรา ๔๒๑

(๓) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒

(๔) พระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๗

(๕) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๐ มาตรา ๒๓ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๗ (๑)

(๖) พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๐๑

(๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๒๒

(๘) ข้อบังคับพรรคประชากรไทย

ฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๕ ข้อ ๒ ข้อ ๑๓ ข้อ ๒๗ และข้อ ๕๙

ฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ ข้อ ๑๑ ข้อ ๑๒ ข้อ ๒๐ ข้อ ๒๑ ข้อ ๓๔ ข้อ ๓๖ ข้อ ๓๙ ข้อ ๔๐ ข้อ ๔๑ ข้อ ๔๒ ข้อ ๔๓ ข้อ ๔๖ ข้อ ๔๗ ข้อ ๔๙ และข้อ ๕๐

ฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ ข้อ ๒ ข้อ ๑๑ ข้อ ๑๒ และข้อ ๒๖

(๙) ข้อบังคับพรรคชาติประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๕๕๑) ข้อ ๒ ข้อ ๓ และข้อ ๑๐๑

(๑๐) ข้อบังคับพรรคความหวังใหม่ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๑๑๓ และข้อ ๑๑๔

(๑๑) ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ข้อ ๑๑๖

(๑๒) ข้อบังคับพรรคไทยรักไทย (พ.ศ. ๒๕๕๑ ฉบับเปลี่ยนแปลงแก้ไข ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๑) ข้อ ๒๔ ข้อ ๒๕ ข้อ ๒๖ ข้อ ๒๘ ข้อ ๑๐๗ และข้อ ๑๐๘

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัย

(๑) ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้องที่ผู้ร้องยื่นให้พิจารณาวินิจฉัยได้หรือไม่

(๒) มติของที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ซึ่งลงชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียน อันเป็นเหตุให้ผู้ร้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นมติที่มีชอบเข้าลักษณะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ หรือไม่

คำวินิจฉัย

ปัญหาแรก เนื่องจากผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า ที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ซึ่งลงมติโดยเปิดเผยให้ลงชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียน อันเป็นเหตุให้ผู้ร้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นมติที่มีชอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม และวรรคสี่ และผู้ร้องขอเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นภายในสามสิบวัน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ วรรคสอง โดยระบุมติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุในคำร้องนี้ ตามวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญถูกต้องแล้ว จึงเป็นคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญรับไว้พิจารณาได้ตามรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ดี แม้จะถือว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แต่ก็เห็นว่า ศาลการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ซึ่งคงจะมีใช้อ่านหรือรับฟังคำคู่ความเท่าที่ส่งหรือเสนอต่อศาลเท่านั้น แต่จะรวมไปถึงการซักถามคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถูกเรียกหรือเต็มใจมาชี้แจงต่อศาล หรืออาจค้นคว้าหาความจริงจากพยานหลักฐานอื่นประกอบได้ด้วย ในการนี้ ถ้าพบข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวกับ สาธารณะซึ่งเกี่ยวเนื่องกับประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาวินิจฉัย แต่ข้อเท็จจริงนั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ โดยตรงของหน่วยงานอื่น หากไม่ปรากฏว่าหน่วยงานหรือองค์กรนั้นพบ หรือยกข้อเท็จจริงนั้นขึ้น พิจารณาวินิจฉัย ย่อมจะเปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวแก่สาธารณะเพื่อทราบได้ ถ้ามีเหตุสมควรเพื่อความ เป็นธรรม นอกจากนี้ จะต้องใช้วิธีพิจารณาความอย่างยืดหยุ่น โดยไม่ปฏิเสธที่จะพิจารณาปัญหาใดๆ ด้วยเหตุบกพร่องทางวิธีพิจารณาในประเด็นเล็กน้อยที่ไม่สำคัญ เพื่อหลีกเลี่ยงการวินิจฉัยปัญหานั้นๆ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสำคัญของปัญหาที่ส่งมาให้พิจารณา รวมทั้งประโยชน์ ความจำเป็น และ ความสำคัญ ตลอดจนกาลและเทศะของการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวต่อสาธารณชนว่า มีมากน้อย เพียงใดด้วย ส่วนคำคู่ความและพยานในคดีที่พิจารณาจะต้องบันทึกให้ถูกต้องครบถ้วนและเก็บรักษาไว้ เป็นหลักฐาน ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ ก็เพียงเพื่อที่จะให้ได้ความจริงและเป็นธรรมแก่คู่ความ บุคคล ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และสังคมส่วนรวม ซึ่งจะปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัยที่อย่างน้อยต้องประกอบด้วย ความ เป็นมา หรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาเหตุผลในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและ ข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง

ปัญหาที่สอง ในการพิจารณาว่า มติของที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ซึ่งลบชื่อ ผู้ร้องออกจากทะเบียน อันเป็นเหตุให้ผู้ร้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นมติที่มีชอบ คือ ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม หรือไม่นั้น จำเป็นต้องพิจารณาถึงข้อบังคับของพรรคก่อน เพราะข้อบังคับเป็นที่มาของมติ ต่อจากนั้นจึงจะพิจารณามติของพรรคต่อไป ซึ่งอาจแยกพิจารณา ปัญหานี้ออกได้เป็น ๔ ประเด็น คือ

(๑) หลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข มีว่าอย่างไร

(๒) ข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคประชากรไทยข้อใดที่ขัดหรือแย้งกับหลักการใน (๑)

(๓) สถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ มีอย่างไร

(๔) มติของที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหาร พรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ขัดหรือแย้งกับหลักการใน (๑) หรือขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม หรือไม่

ประเด็นแรก การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จะเป็นอย่างไรนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ หรือพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๕ มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๐ มาตรา ๒ มาตรา ๓๔ หรือมาตรา ๔๗ (๑) มิได้มีบทนิยามไว้โดยเฉพาะ แต่เห็นว่า ต้องมีหลักการว่าด้วยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักความเสมอภาค หลักนิติธรรม หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ โดยให้โอกาสแก่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐาน เช่น การริเริ่มการออกกฎหมาย การออกเสียงประชามติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ รวมทั้งการเคารพเสียงข้างมาก และคุ้มครองเสียงข้างน้อย ตลอดจนให้โอกาสแก่ประชาชนแข่งขันกันอย่างเสรีและเป็นธรรม เป็นต้น เพราะเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งให้ประชาชนใช้โอกาสตามวิถีทางที่กำหนดเพื่อเข้าไปบริหารประเทศโดยปราศจากการควบคุมหรือแทรกแซงจากอำนาจใดๆ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทั้งที่ไม่เห็นด้วยและเห็นด้วยกับการปกครองของฝ่ายบริหาร โดยให้ประชาชนมีอิสระเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมกันเป็นสมาคม สหภาพ ฯลฯ

อย่างไรก็ดี สังคมใดมีการปกครองซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว มิได้หมายความว่าสังคมนั้นจะมีความเป็นประชาธิปไตยเสมอไป ในทางปฏิบัติ จะต้องมีและใช้บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคมนั้นให้เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พรรคการเมืองจะต้องมีทั้งข้อบังคับซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่เป็นประชาธิปไตย และมีการปฏิบัติตามข้อบังคับนั้นด้วย

ดังนั้น แม้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ จะมีบทบัญญัติในบทเฉพาะกาล มาตรา ๕๒ ให้พรรคประชากรไทยเป็นพรรคการเมืองตามกฎหมายนี้ โดยมาตรา ๕๓ ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองแจ้งให้พรรคการเมืองรวมทั้งพรรคประชากรไทยดำเนินการจัดให้มีการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง หรือการเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคการเมือง แล้วแต่กรณี เพื่อให้เป็นไปตามมาตรา ๕ และดำเนินการอื่นใดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากนายทะเบียน ซึ่งขณะนี้

พ้นกำหนดเวลาดังกล่าว และพรรคประชากรไทยอ้างว่า ได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๕๓ โดยแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๑ โดยมติที่ประชุมใหญ่สามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๑ เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๑ ซึ่งนายทะเบียนพรรคการเมืองมีหนังสือที่ ลต ๐๐๐๔/๗๘ ลงวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ ถึงหัวหน้าพรรคประชากรไทย ตอบรับการ เปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคและกรรมการบริหารพรรคประชากรไทยแล้วก็ตาม มิได้หมายความว่า เป็นการรับรองข้อบังคับ และการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารของพรรคประชากรไทย ดังกล่าวไว้ ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง และข้อบังคับของ พรรคประชากรไทยด้วย

ประเด็นที่สอง สำหรับข้อบังคับของพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ นั้น มิใช่เป็นการแก้ไขข้อบังคับพุทธศักราช ๒๕๒๕ แต่เพียงการเพิ่มจำนวน กรรมการในคณะกรรมการบริหาร โดยข้อบังคับเดิมส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ตามที่ผู้ถูกร้อง ยื่นคำแถลงการณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๒ แต่เป็นการยกเลิกข้อบังคับ พุทธศักราช ๒๕๒๕ ทั้งหมด รวมทั้งคณะกรรมการบริหาร และบรรดาระเบียบที่ออกตามข้อบังคับเดิม ของพรรคด้วย (ข้อบังคับ (๒๕๔๐) ข้อ ๒) เพราะไม่มีบทเฉพาะกาล ให้คณะกรรมการบริหารที่ดำรง ตำแหน่งอยู่ก่อนใช้ข้อบังคับนี้ (คณะกรรมการบริหาร ๕๗ คน ที่ที่ประชุมใหญ่สามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ ลงมติเลือกตั้ง) คงดำรงตำแหน่งต่อไปตามวาระของข้อบังคับเดิม เว้นแต่จะมีการเลือกตั้งใหม่ก่อนครบวาระนั้น และบรรดาระเบียบ ประกาศ คำสั่ง หรือกิจการใดที่ได้ กระทำไปตามข้อบังคับเดิม ให้ถือว่า คงใช้บังคับได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับข้อบังคับนี้ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ได้รับแจ้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียนพรรคการเมืองเป็นต้นไป คือ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อบังคับของพรรคประชากรไทย (พ.ศ. ๒๕๒๕) ข้อ ๒ และข้อ ๕๕ ข้อบังคับพรรคชาติประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๒ ข้อ ๓ และข้อ ๑๐๑ ข้อบังคับพรรค ความหวังใหม่ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๑๑๓ และข้อ ๑๑๔ ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๑๑๖ ข้อบังคับพรรคไทยรักไทย (พ.ศ. ๒๕๔๑ ฉบับเปลี่ยนแปลงแก้ไข ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๑๐๗ และข้อ ๑๐๘ และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๑๗ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้คงเป็นคณะรัฐมนตรีตาม บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” จะเห็นได้ชัดว่า ข้อเท็จจริงเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเดิม (พ.ศ. ๒๕๒๕) อย่างมาก ขัดแย้งกับคำชี้แจงของผู้ถูกร้อง

อนึ่ง ที่เป็นประเด็นสำคัญที่สุด คือ การที่ข้อบังคับพรรคประชากรไทย (พ.ศ. ๒๕๕๐) ไม่มีบทเฉพาะกาลดังกล่าว ได้มีผลทำให้พรรคประชากรไทยเหลือเพียงแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สังกัดพรรค ๑๗ คน และสมาชิกตามจำนวนที่ปรากฏในบัญชีสมาชิกพรรคประชากรไทย ซึ่งจะไม่สามารถเรียกประชุมใหญ่เพื่อเลือกคณะกรรมการบริหารได้เลย เพราะข้อบังคับ (พ.ศ. ๒๕๕๐) ข้อ ๒๑ กำหนดว่า ที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยสมาชิก ๖ ประเภท คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๖) ซึ่งมีหน้าที่รับปรึกษาให้ความเห็นทางกฎหมายแก่หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี หรือของคณะรัฐมนตรี ตามพระราชบัญญัติ คณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๗ (๑) (ข) ได้เคยให้ความเห็นตอบข้อหารือของ กรรมการขนส่งทางบกเมื่อมิถุนายน ๒๕๓๖ ว่า ในกรณีที่มาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติ การขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ บัญญัติว่า ให้มีคณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกกลางคณะหนึ่ง ประกอบด้วยปลัดกระทรวงคมนาคมเป็นประธานกรรมการ และผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่เกินสามคน เป็นกรรมการ ทั้งนี้ โดยให้มีผู้มีความรู้และมีความชัดเจนในการขนส่งรวมอยู่ด้วย ดังนั้น หากรัฐมนตรี ยังไม่ได้แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการอื่นๆ ที่แต่งตั้งขึ้นโดยตำแหน่ง ก็ยังไม่เป็นคณะกรรมการ ควบคุมการขนส่งทางบกกลางตามนัยแห่งมาตรา ๑๖ ดังกล่าว และกรรมการอื่นที่มีอยู่ไม่อาจประชุม ในฐานะเป็นคณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกกลางได้ ทั้งนี้ เพราะมาตรา ๑๖ ได้บัญญัติไว้ ชัดเจนว่า คณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกกลางประกอบด้วยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่รัฐมนตรี แต่งตั้งด้วย ส่วนมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการ มาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม นั้น เป็นบทบัญญัติที่จะนำ มาใช้ได้เมื่อได้มีคณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกกลางครบตามมาตรา ๑๖ แล้ว และการประชุม คณะกรรมการดังกล่าวแต่ละคราวต้องมีกรรมการมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเห็นว่า ตราบไคที่พรรคประชากรไทยยังประกอบด้วยบุคคล ไม่ครบตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ ข้อ ๒๑ (๑) ถึง (๖) พรรคย่อมไม่อาจเรียกประชุมใหญ่ได้

ดังนั้น พรรคประชากรไทยควรจะต้องแก้ปัญหานี้ให้ลุล่วงไปก่อนกระทำการอื่นใดทั้งสิ้น

สำหรับการยกเลิกข้อบังคับเดิม (พ.ศ. ๒๕๒๕) และให้ใช้ข้อบังคับใหม่ (พ.ศ. ๒๕๕๐) นั้น แม้นายทะเบียนพรรคการเมือง (ปลัดกระทรวงมหาดไทยตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๕) จะตอบรับการเปลี่ยนแปลงเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๐ แล้วก็ตาม ยังมีข้อกำหนดบางประการ ที่ไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข คือ

(๑) การไม่ใช้หลักความเสมอภาค โดยการให้สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคทั้งหมด สมาชิกของพรรคทั้งหมด และหัวหน้าพรรคแต่ผู้เดียวมีสิทธิเสนอชื่อสมาชิกผู้สมควรเป็นกรรมการบริหารจำนวนไม่เกินฝ่ายละ ๒๕ คน หรือประมาณหนึ่งในสามของจำนวนคณะกรรมการบริหารทั้งหมด (ข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง) และในการประชุมที่พรรคประชากรไทยเรียกว่า “การประชุมใหญ่สามัญประจำปีพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๑/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ โดยมีกรรมการบริหารเข้าร่วมประชุม รวม ๔๕ คน” ในวาระที่ ๔ เรื่องอื่นๆ นายสมักร สุนทรเวช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เสนอชื่อสมาชิก ๑๒ คน และนายชัยสิทธิ์ ภูภิรมย์ขวัญ ในนามสมาชิก (ไม่ปรากฏหลักฐานการมอบอำนาจของสมาชิก) เสนอชื่อสมาชิก ๕ คน เป็นกรรมการบริหาร โดยที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๓/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๑ อาศัยอำนาจตามข้อบังคับ ข้อ ๕๐ ตีความ (ex poste facto rationalization) ว่า เมื่อไม่มีข้อบังคับใดที่กำหนดเกี่ยวกับการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารเพิ่มเติมทดแทนตำแหน่งที่ว่าง ก็ไม่ต้องเสนอชื่อสมาชิกตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๒ โดยให้ผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมใหญ่ทุกคนสามารถเสนอชื่อได้เลย และเลือกเท่ากับจำนวนกรรมการบริหารที่ว่างลง เมื่อที่ประชุมใหญ่ลงมติอย่างใดก็ให้เป็นไปตามมติของที่ประชุม นั้น ซึ่งขัดกับหลักความเสมอภาคของสมาชิกพรรคประชากรไทยอย่างเห็นได้ชัด

มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งว่า ในวาระที่ ๔ เรื่องอื่นๆ นั้น แท้ที่จริงเป็นเรื่องการให้ที่ประชุมใหญ่แต่งตั้งกรรมการบริหารพรรคซึ่งเป็นเรื่องสำคัญแต่ไม่รับควมควรเปิดเผยให้ผู้มีสิทธิเข้าประชุมทุกคนทราบล่วงหน้าโดยใช้เวลาพอสมควร เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๑๐๑ ในการเรียกประชุมผู้ถือหุ้นนั้น ให้คณะกรรมการจัดทำเป็นหนังสือนัดประชุมระบุสถานที่ วัน เวลา และระเบียบวาระประชุมและเรื่องที่จะเสนอที่ประชุมพร้อมด้วยรายละเอียดตามสมควร โดยระบุให้ชัดเจนว่า เป็นเรื่องที่จะเสนอเพื่อทราบ เพื่ออนุมัติ หรือเพื่อพิจารณา แล้วแต่กรณี รวมทั้งความเห็นแล้วแต่กรณี รวมทั้งความเห็นของคณะกรรมการในเรื่องดังกล่าว และจัดส่งให้ผู้ถือหุ้นและนายทะเบียนทราบไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันประชุม ทั้งนี้ ให้โฆษณาคำบอกกล่าวนัดประชุมในหนังสือพิมพ์ไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันประชุมด้วย

สถานที่ที่จะใช้เป็นที่ประชุมตามวรรคหนึ่ง ต้องอยู่ในท้องที่อันเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ของบริษัทหรือจังหวัดใกล้เคียง เว้นแต่ข้อบังคับจะกำหนดเป็นอย่างอื่น” ซึ่งจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ควบคุมบริษัทมหาชนให้ต้องดำเนินการอย่างเปิดเผย เพื่อมิให้คณะกรรมการบริษัทเอาเปรียบผู้ถือหุ้นอันเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่พรรคประชากรไทยพึงปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารกิจการของพรรค

(๒) การไม่ให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการบริหารพรรค โดยพรรคยังไม่กำหนดระเบียบว่าด้วยผู้แทนสมาชิกในที่ประชุมใหญ่ตามข้อ ๒๑ (๔) ทั้งๆ ที่พรรคมีเวลานับแต่วันประชุมใหญ่สามัญครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ที่อนุมัติการยกเลิกข้อบังคับ (พ.ศ. ๒๕๒๕) และให้ใช้ข้อบังคับ (พ.ศ. ๒๕๕๐) แทน จนถึงวันที่หัวหน้าพรรคชี้แจงต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง โดยหนังสือที่ ปชท ๐๑๐๑/๓๕๕๘ ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๑ ว่า พรรคยังไม่มีการระเบียบในกรณีดังกล่าว ซึ่งเป็นเวลาผ่านไปถึงหนึ่งปีสี่เดือนแล้ว หรือหนึ่งปีแปดเดือน นับถึงวันที่พรรคประชากรไทยประชุมใหญ่วิสามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๑ ซึ่งลงมติยกเลิกการให้ที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วย “ผู้แทนสมาชิกตามระเบียบที่กำหนด” โดยให้ “ประธานสาขาพรรค” เข้าประชุมแทน จึงเป็นการแสดงเจตนาอย่างชัดแจ้งว่า พรรคประชากรไทยประสงค์ให้คณะกรรมการบริหารมีแต่กรรมการบริหารที่หัวหน้าพรรคสามารถครอบงำได้เท่านั้น แต่ไม่ประสงค์จะให้ มีผู้แทนสมาชิกที่หัวหน้าพรรคคุมไม่ได้รวมอยู่ด้วย

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่ข้อบังคับ (พ.ศ. ๒๕๕๐) มีผลใช้บังคับ มาตรา ๓๒ บัญญัติว่า “ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองต้องประกอบด้วยสมาชิก หรือผู้แทนสมาชิก ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามข้อบังคับของพรรคการเมือง แต่ถ้าประกอบด้วยผู้แทนสมาชิกต้องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการเลือกตั้ง และจำนวนผู้แทนสมาชิกไว้ด้วย” พรรคประชากรไทยมีข้อบังคับ (พ.ศ. ๒๕๕๐) ข้อ ๒๑ กำหนดว่า “การประชุมใหญ่สามัญหรือวิสามัญประกอบด้วยสมาชิกของพรรค ดังต่อไปนี้ ... (๔) ผู้แทนสมาชิกตามระเบียบที่กำหนด (๕) ” แล้ว แต่พรรคประชากรไทยยังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ฯลฯ ใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งๆ ที่ผู้ถูกร้องอ้างว่า “..... พรรคประชากรไทยได้ดำเนินการทางการเมืองมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑๕ ปี เป็นพรรคการเมืองที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย มีข้อบังคับที่ชัดเจนถูกต้องใช้บังคับ...”

(๓) การให้ที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยสมาชิกผู้ที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหาร ตามข้อบังคับ ข้อ ๒๑ (๕) นั้น ถึงแม้ว่า หัวหน้าพรรคจะชี้แจงในหนังสือที่อ้างถึง (๒) ข้างต้นว่า คณะกรรมการบริหารมิได้เชิญนั้น เป็นข้อกำหนดอีกข้อหนึ่งที่น่าจะใช้เป็นตัวแปรที่สำคัญ ซึ่งสามารถทำให้คณะกรรมการบริหารโดยเสียงข้างมากมีโอกาสเชิญสมาชิกซึ่งเป็นพวกจำนวนหนึ่งเพื่อลงมติสนับสนุน คณะกรรมการบริหารเพื่อความมั่นใจว่า เสียงข้างมากของคณะกรรมการบริหารจะชนะเสียงในที่ประชุมใหญ่ของกลุ่มซึ่งประกอบด้วยสมาชิกตามข้อ ๒๑ (๒) (๓) (๔) และ (๖) รวมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงของผู้แทนสมาชิกตามข้อ ๒๑ (๔) การเชิญสมาชิกจำนวนหนึ่งตามข้อ ๒๑ (๕) จะทำให้คณะกรรมการบริหารมีเสียงข้างมากโดยการสร้างขึ้นมาเองได้ และไม่มีหลักการของความเป็นประชาธิปไตย

ในข้อบังคับ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ข้อ ๒๖ (๔) ก็ยังคงสมาชิกประเภทนี้ไว้ และนายทะเบียนพรรคการเมืองก็ได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับดังกล่าวไว้ในตอนต้นแล้ว

(๔) ขาดหลักนิติธรรม โดยหมวด ๑๑ วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก กำหนดแต่เพียงว่า “ข้อ ๓๙ สมาชิกต้อง... ข้อ ๔๐ สมาชิกต้อง... ข้อ ๔๑ สมาชิกจะต้อง... ข้อ ๔๒ สมาชิกจะต้อง...” และหมวด ๑๒ การลงโทษ กำหนดว่า “ข้อ ๔๓ การกล่าวหาสมาชิกของพรรคคนใดว่าได้กระทำหรือละเว้นการกระทำอันควรแก่การลงโทษต้องทำเป็นหนังสือถึงหัวหน้าพรรค ลงลายมือชื่อสมาชิกไม่น้อยกว่า ๒๐ คน” และ “ข้อ ๔๖ เมื่อการพิจารณาลิ้นสุดลง คณะกรรมการบริหารมีอำนาจสั่งการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ ... (๓) ว่ากล่าวตักเตือน (๔) ภาคทัณฑ์ (๕) ลบชื่อออกจากทะเบียน” แต่ไม่มีข้อบังคับข้อใดที่กำหนดว่า ถ้าสมาชิกฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับข้อใดต้องถูก “ว่ากล่าวตักเตือน” “ภาคทัณฑ์” หรือ “ลบชื่อออกจากทะเบียน” หรือ มีการนิยามว่า “การกระทำหรือละเว้นการกระทำของสมาชิกอันควรแก่การลงโทษ” นั้น เป็นอย่างไร ดังตัวอย่าง ข้อบังคับพรรคไทยรักไทย พ.ศ. ๒๕๕๑ (ฉบับเปลี่ยนแปลงแก้ไข ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๑) ซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนว่า “ข้อ ๒๔ สมาชิกมีหน้าที่รักษาวินัยและจรรยาบรรณ ดังต่อไปนี้ ...” “ข้อ ๒๕ ให้มีคณะกรรมการวินัยและจรรยาบรรณขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วย... คณะกรรมการวินัยและจรรยาบรรณมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้...” “ข้อ ๒๖ การกล่าวหาว่า สมาชิกคนใดว่า ได้กระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการกระทำผิดที่ผิดวินัยหรือละเมิดจรรยาบรรณอันควรแก่การลงโทษ อาจกระทำได้โดยกรรมการบริหารคนใดคนหนึ่งหรือสมาชิก...” “ข้อ ๒๗ สมาชิกผู้ใดกระทำการอันเป็นการผิดวินัยและละเมิดจรรยาบรรณของพรรค ต้องได้รับโทษตามความร้ายแรงและของการกระทำผิดวินัยและละเมิดจรรยาบรรณดังนี้ ... (๔) ให้พ้นจากความเป็นสมาชิก.....” ดังนั้น มติของที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ที่ให้ลบชื่อสมาชิก (ผู้ร้อง) ออกจากทะเบียน จึงขัดกับหลักกฎหมายที่ว่า “ไม่มีความผิด ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ก่อนแล้วว่าเป็นความผิด” (nullum crimen, nulla poena, sine lege หรือ There should be no crime without previous law making the deed a crime) ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า “มาตรา ๒ บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย...”

ประเด็นที่สาม สถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ มีอย่างไร จะพบได้จากรัฐธรรมนูญมาตราต่างๆ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ เช่น สถานะและหน้าที่เฉพาะตัว ซึ่งได้แก่ การร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยในกรณีเห็นว่า มติหรือข้อบังคับเรื่องใดของ

พรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม การเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา ๑๔๘ การมีอิสระ (ในการออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือให้ความเห็นชอบบุคคลใด) และไม่ถูกผูกพันโดยมติของพรรคการเมืองหรืออาณัติอื่นใด ตามมาตรา ๑๕๖ วรรคสี่ การกล่าวถ้อยคำในทางแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนนเป็นเอกสิทธิ์เด็ดขาด ผู้ใดจะนำเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้ ตามมาตรา ๑๕๗ วรรคหนึ่ง การตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ ตามมาตรา ๑๕๓ และมาตรา ๑๕๔ ฯลฯ และสถานะและหน้าที่ร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่น ซึ่งได้แก่การเข้าชื่อร้องต่อสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลง ตามมาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง การเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา ๑๕๒ การเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญ ตามมาตรา ๑๖๓ วรรคหนึ่ง การเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๑๖๕ การเข้าชื่อเสนอญัตติขออภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา ๑๘๕ ฯลฯ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ สถานะและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่รัฐธรรมนูญกำหนดนั่นเอง

ประเด็นที่สี่ มติของที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ขัดหรือแย้งกับหลักการใน (๑) หรือขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่

ในรายงานการประชุมของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ปรากฏว่า ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๑ ได้รับหนังสือร้องเรียนลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๑ จากสมาชิกพรรคจำนวน ๓๐ คน ขอให้พิจารณาพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๑๒ คน ที่

(ก) ไม่ปฏิบัติตาม นายสมักร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค (ผู้ถูกร้องที่ ๒) ที่ให้สนับสนุน พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี

(ข) ฝ่าฝืนมติพรรคไปเข้าร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์

(ค) ไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารในการประชุมลงมติในสภาผู้แทนราษฎร และ

(ง) ดูหมิ่นให้ร้ายผู้ถูกร้อง

นั้น ที่ประชุมร่วมมีกรรมการบริหารมาประชุมเพียง ๕๕ คน และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค ๑๒ คน ลงมติโดยเปิดเผย และประธานงดออกเสียง กรรมการบริหารทั้งหมดออกเสียงให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิก และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค ออกเสียงไม่ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิก ผลการลงคะแนนเสียงให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียน มีผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เป็น ๕๕ ต่อ ๑๒ เสียง ซึ่งพรรคประชากรไทยเห็นว่า มติของที่ประชุมร่วมมีผลให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกภาพของพรรคประชากรไทยตามข้อบังคับ ข้อ ๔๖ (๕) และข้อ ๔๗ ตั้งแต่วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ เป็นต้นไปนั้น ปรากฏว่า

(๑) ตามข้อกล่าวหา (ก) นายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุดรดิตถ์ (ต่อมาได้ลาออก) และนายห้างทอง ธรรมวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เป็นบุคคลที่ลงชื่อในหนังสือสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมกับผู้ร้องเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ซึ่งอ้างเหตุต่างๆ ในภายหลังว่า ได้กระทำไปเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ แต่พรรคประชากรไทยเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแก่ผู้ร้องโดยไม่ลงโทษ นายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ และนายห้างทอง ธรรมวัฒน์ สมาชิกพรรคซึ่งมีพฤติกรรมอย่างเดียวกับผู้ร้องด้วย ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย

(๒) ผู้ร้องบางคนรับตำแหน่งรัฐมนตรีและเข้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ แต่ที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๖/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ลงมติด้วยเสียงข้างมากที่จะไม่ร่วมรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย ซึ่งเป็นเวลาภายหลังที่ผู้ร้องได้เข้าร่วมรัฐบาลแล้ว และไม่ยอมถอนตัวจากการเป็นรัฐบาล แต่พรรคประชากรไทยก็ได้ดำเนินการลงโทษผู้ร้องทันที ทั้งเรื่องการพิจารณาลงโทษผู้ร้องไว้จนเวลาผ่านพ้นไปเกือบครบหนึ่งปีเต็ม

(๓) การที่ผู้ร้องลงมติไว้วางใจรัฐบาลในสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๑ นั้น ผู้ร้องอ้างว่า ไม่เป็นความผิดตามข้อกล่าวหา (ค) เพราะสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๗ วรรคหนึ่ง นั้น เห็นว่า น่าจะไม่ตรงกันกับข้อเท็จจริง แต่เห็นด้วยกับผู้ร้องที่อ้างว่า สอดคล้องกับข้อบังคับ ข้อ ๓๖ ซึ่งกำหนดว่า ... การลงมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้เป็นไปตามมติซึ่งที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้ลงมติไว้ ซึ่งการลงมติครั้งนี้ นางลลิตา ฤกษ์สำราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครเข้าร่วมประชุมและเห็นชอบด้วย (การประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑ เวลา ๒๔.๐๐ น.) แต่ก็ปรากฏข้อเท็จจริงในรายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๑/๒๕๕๑

เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑ เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น. ซึ่งนายชัยสิทธิ์ ภูวภิรมย์ขวัญ เป็นผู้บันทึก และลงลายมือชื่อรับรองอีกด้วยว่า นายสนิท กุลเจริญ และนางลลิตา ฤกษ์สำราญ ได้ร่วมประชุมและที่ประชุมได้ลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลด้วยคะแนนเสียงข้างมาก ๔๓ คน และงดออกเสียง ๓ คน โดยไม่ระบุว่า ผู้เข้าประชุมคนใดงดออกเสียง แต่ในเอกสารแสดงการลงมติในญัตติขอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๑ เวลา ๐๘:๕๕:๐๘ นายไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล เลขานุการสภาผู้แทนราษฎรลงลายมือชื่อย่อกำกับไว้ ปรากฏว่า บุคคลทั้งสองลงมติ “เห็นด้วย”

นอกจากนี้ ยังปรากฏว่า นางลลิตา ฤกษ์สำราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร และนายสนิท กุลเจริญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ได้ร่วมประชุมกับผู้ร้องในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชากรไทย ๒๓ และ ๒๒ ครั้ง ตามลำดับ ในระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๕๐ - มีนาคม ๒๕๕๑ ซึ่งมีการประชุม รวม ๓๐ ครั้ง มติของการประชุมเช่นนี้สอดคล้องกับข้อบังคับ ข้อ ๓๖ ซึ่งกำหนดว่า “...การลงมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้เป็นไปตามมติซึ่งที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้ลงมติไว้”

(๔) นายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ กรรมการบริหาร นายห้างทอง ธรรมวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร และนางลลิตา ฤกษ์สำราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ได้ร่วมลงมติลงชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียน ทั้ง ๆ ที่ตนมีส่วนในข้อกล่าวหา (ก) หรือ (ค) ด้วย

(๕) การที่ผู้ถูกร้องกล่าวหาตาม (ง) ว่า ผู้ร้องดูหมิ่นให้ร้ายผู้ถูกร้อง แต่ผู้ร้องชี้แจงว่าเป็นการตอบโต้ข้อกล่าวหาเห็นว่า เป็นการกล่าวหาและได้ตอบทางการเมือง ไม่จำเป็นต้องพิจารณาวินิจฉัยให้

(๖) สำหรับปัญหาข้อกฎหมายว่า ที่ประชุมร่วมกันของคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ นั้น จะหมายความว่า ที่ประชุมร่วมกันของคณะกรรมการบริหารกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ หรือเฉพาะผู้ที่มาประชุมเท่านั้น ปรากฏว่า องค์กรประชุมของคณะกรรมการบริหารจะต้องมีกรรมการบริหารมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง (ข้อบังคับ ข้อ ๑๖ วรรคหนึ่ง) และในการประชุมใหญ่ต้องมีสมาชิกตามข้อ ๒๑ มาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง (ข้อบังคับ ข้อ ๒๔ วรรคหนึ่ง) ส่วนมติของคณะกรรมการบริหารให้ถือเสียงข้างมากของกรรมการที่มาประชุม (ข้อบังคับ ข้อ ๑๖ วรรคสาม) และมติของที่ประชุมใหญ่ให้ถือเสียงข้างมากของสมาชิกที่มาประชุม (ข้อบังคับ ข้อ ๒๔ วรรคสอง) แต่การลงชื่อสมาชิกออกจากทะเบียนตามข้อบังคับ ข้อ ๔๖ (๕) ในกรณีที่สมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมกันของคณะกรรมการบริหารของพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค การลงมติตามวรรคนี้ให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีเปิดเผยเท่านั้น (ข้อบังคับ ข้อ ๔๗) ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ วรรคสอง บัญญัติว่า มติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด จึงต้องถือเสียงจำนวนมากว่าเรื่องธรรมดาเป็นมติ คือ สามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ร่วมกัน มิใช่จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มาประชุมเท่านั้น

ดังนั้น มติของที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๕/๒๕๕๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ที่ให้ลบชื่อผู้ร้องซึ่งได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนออกจากทะเบียนจึงเป็นมติของสมาชิกพรรคประชากรไทยเพียง ๕๔ คน (จากจำนวนสมาชิกพรรคประชากรไทยทั้งหมดแสนกว่าคนตามคำชี้แจงของผู้ร้อง) ซึ่งประกอบด้วย (๑) กรรมการบริหารที่ประชุมใหญ่สามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ เลือกตั้งตามข้อบังคับ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ข้อ ๑๓ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ และหมดสภาพไปตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นวันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ และกรรมการบริหารพรรค (๒) กรรมการบริหารที่ได้รับการเลือกตั้งโดยที่ประชุมใหญ่วิสามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ และที่ประชุมใหญ่สามัญ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลไม่ครบตามข้อบังคับ ข้อ ๒๑ และ (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก ๑๕ คนคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานและไม่ออกเสียง สองคนฝ่าฝืนหรือปฏิบัติตามข้อกล่าวหา (ก) หรือ (ค) โดยออกเสียงให้ลงโทษผู้ร้อง ซึ่งไม่มีข้อบังคับข้อใดกำหนดให้ทำได้ ส่วนอีกสิบสองคนออกเสียงไม่เห็นชอบด้วยกับข้อกล่าวหา และได้คะแนนเสียงข้างมากให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนเพียง ๕๔ เสียง ซึ่งน้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรค กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค (๗๔ เสียง) ตามข้อบังคับ ข้อ ๔๗ วรรคสอง จึงขาดความชอบธรรม และขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ เพราะการที่พรรคประชากรไทยลงมติให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียน เนื่องจากถูกกล่าวหาดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคประชากรไทยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ (๔) และเป็นผลทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) ด้วย

อาศัยข้อเท็จจริงประกอบกับข้อกฎหมายและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า

(๑) ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาคำร้องที่ผู้ร้องยื่นให้พิจารณาวินิจฉัยได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๑๑๘ (๘)

(๒) ข้อบังคับของพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีข้อกำหนดบางประการที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข และมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ครั้งที่ ๕/๒๕๔๑ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๑ ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียน ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คำขออื่นนอกจากนี้ไม่จำต้องวินิจฉัย

นายประเสริฐ นาสกุล
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ